

TÜRK-UYGUR HİKÂYELERİNDE CİNSELLİK VE ALBENİ MESELESİ

Alimcan İNAYET

Bugün Türk halk edebiyatı üzerinde-ki araştırmalar Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinin ortaya çıkışıyla birlikte Anadolu sahasını aşarak bütün Türk dünyasını kendi içine alan geniş kapsamla bir konu haline gelmiştir. Buna paralel olarak biz de bir süredir Doğu Türkistan'daki Uygur Türkleri'nin halk edebiyatı üzerinde çalışmalar yapmaktayız. Bu arada çok kıymetli hocam Prof. Dr. Fikret Türkmen'in yönetiminde Uygur halk hikayeleri üzerinde yapmış olduğum çalışmalar sırasında göze çarpan bazı hususları ayrı makaleler halinde siz okuyuculara sunmak istiyorum.

Cinsellik ve aşk, insanoğlunun yaratıldığı günden ta günümüze kadar süregelen ve sürüp gidecek olan değişmez fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçtır. O günden bu güne değişen bu ihtiyacın ifade şekli ve metodlarıdır. Bir de bunlara bağlı olarak şahısların ve toplumun cinsellik ve aşk anlayışı da sürekli değişmiş ve değişmektedir. Önceleri bahsedilmesi bile toplumca ayıp ve sakıncalı görülen bu ihtiyaç insanlığın fikir faaliyetinin durmadan gelişmesi ve bilimsel araştırmaların gittikçe derinlemesi neticesinde artık herkesçe anlayışla karşılanan bir konu haline gelmiştir. Bugün toplum öyle bir noktaya gelmiş ki, kişiler cinsellik

ve bununla ilgili olan albeni meselesini rahat bir şekilde tartışabilmektedirler. Biz de bu ortamdan yararlanarak halk hikayelerindeki cinsellik ve albeni meselesi üzerinde kısaca durmak istiyoruz.

Türk halk hikayelerindeki cinsellik ve albeni meselesi, yaptığımız araştırmalara göre, bugüne kadar ele alınmamıştır. Oysa ki, halk edebiyatı geleneğimizde cinsellik ve albeni meselesi en eski efsane ve destanlarımıza kadar uzanmaktadır. Mesala, Uygurlar'ın "Türedikleri Efsanesi"nde eli ayağı kesilip bırakılan çocuğun büyüyünce dişi kurtla birlikte olması bunun birer delilidir. Bu da belli bir ölçüde eski Türkler'in cinsellik hakkındaki anlayışını yansıtmaktadır.

Yazılı halk edebiyatı geleneğinde cinsellik ve albeni meselesine ilk olarak Uygurca "Oğuz Kağan Destanı"nda rastlıyoruz. Mesela: "Oğuz Kağan yürüdi, kördü kim, uşbu yaruknug arasında bir kız bar irdi, yalguz oturur irdi, yakşı körüklüg bir kız irdi, anung başında ataşlug yaruklug bir mengi bir irdi, altun kazuk teg irdi. Oşul kız antag körüklüg irdi: külse kök tengri küle turur, ıglasa, kök tengri ıglaya turur. Oğuz kağan anı kördükte usı kalmadı, kitdi, kevdı, aldı. anung birle yatdı, tilegüsin aldı"¹ "Oğuz Kağan Destanı" kadar eski olan "Dede Korkut Hikayeleri"nde de bu

konu şu şekilde geçmektedir: "Tekür der: Bu yiğidi anadan doğma soyundurun. Soyundurdular. Kız köşkten bakıyordu, eli ayağı gevşedi, kedisi miyavladı, avsıl olmuş dana gibi ağzının suyu aktı"², "İrağından yakınından geliştiler, gizli yaka tuturak koklaştılar, tatlı damak vererek emiştiler"³

Yani cinsellik ve albeni meselesi gerek İslamiyet'ten önce, gerekse İslamiyet'ten sonra, tarihin her safhasında sözlü ve yazılı edebiyatımızda yer almıştır. Bu bir gerçektir. Atalarımız müslüman olduktan sonra ağır toplum baskısına rağmen, bu konuyu çeşitli ifade şekillerinden istifade ederek örtülü de olsa anlatmayı becerebilmişlerdir. İslamiyet'ten sonra teşekkül eden halk hikayelerimizde bunun çok güzel örnekleri vardır. Mesela, "Aşık Garib"in Uygur varyantında sevgililer bir birini öpmek istediğini şöyle ifade etmektedir.

Uygur Türkçesi:

Boyliring misli laledir,
Karişing canni aladur,
Ağzing altun piyaledur,
Koyup içsem çaylaringni⁴

Türkiye Türkçesi:

Boyların sanki laledir,
Bakişın canı alıyor,
Ağzın altın kasedir,
Koyup içsem çaylarını.

Yine Türkiye'de "Hemra" adıyla bilinen hikayenin Uygur varyantı olan "Hurilika-Hemracan" hikayesinde Hemra-can sevgilisi Hurilika'yı öpmek ve ona sarılmak istediğini şöyle anlatmaktadır:

Uygur Türkçesi:

Meksirim şu bende bolsam elingge,
Levlirimni koysam şirin levingge,
Çirmaşsamdim sening nazuk belingg,
Nidur könglüng nimelerni oylaysen⁵

Türkiye Türkçesi:

Maksadım şudur kul olsam iline,
Leblerimi koysam şirin lebine,
Sarmaşsaydım senin ince beline,
Nedir gönlün sen neleri

düşünüyorsun?

"Tufarganlı Abbas ve Gülgez Peri" hikayesinde ise:

Perimin zülfü muyundan,
Aynan gün teleti neyler?
Yarın leblerinden emen,
Şekeri, şerbeti neyler?⁶

şeklinde ifade edilmiştir.

Biz bu şiirleri okuduğumuzda hiçbir tuhafılık hissetmiyoruz, aksine konunun kendi akışı içinde böyle doğal, akıcı bir şekilde anlatılması bize estetik huzur veriyor, ruhumuzu okşuyor. Bunlar halkın muhayyile ve yaratma gücünü, dili kullanmadaki yeteneğini gösteriyor.

Tabii ki halk hikayelerinde cinsellik ve albeni konusu her zaman öyle nazık bir biçimde ifade edilmiş değildir, bazen kaba şekilde ifade edildiğini de görüyoruz. Mesela, "Arzı-Kamber" (Kerkük ağzı) hikayesindeki şu şiire bakalım:

Memelerim dügipti,
Bir birine degipti,
Kamber çox(h) gelip getme,
Nenem meni dögipti

Memeleriv dügende,
Bir birine degende,
Canım orda olaydı,
Nenev seni dögende⁷

Bu şiirlerde konu çok açıktır. Okuduğumuz zaman bir az kabalık hissediyoruz. Halbuki, halkın dili ve hayal gücü, yukarıda da belirttiğimiz gibi, hassasiyet isteyen böyle konuları en ince ve örtülü şekilde anlatmaya muktedirdir. Bunun örneğini aşağıdaki misallardan açıkça görebiliriz. "Hurillika-Hemracan" hikayesinde Hurillika sevgilisi Hemracan'dan kendisine dokunmasını ister ve bunu şöyle ifade eder:

Uygur Türkçesi:

Seni dep keçtim ben güluzarımдын,
Hever algin mening ahu zarımдын,
Ak köksüm arası almizarımдын,
Üzip körgil Hemrayım devran
seningdur⁸

Türkiye Türkçesi:

Seni diye geçtim gül uzarımdan,
Haber al sen benim ah ve zarımdan,
Ak göğsüm arasındaki elmalarımdan,
Koparıp gör Hemrayım devran senindir.

"Yusuf-Züleyha" hikayesinin Uygur varyantında Züleyha, Mısır padişahı Malik Rehan'la uzun yıllar evli kalmasına rağmen, Yusuf'a olan bağlılığını korumuştur. Bir keresinde Yusuf'un güzelliğine dayanamayan Züleyha Yusuf'la birlikte olmak ister ve istediğini şöyle anlatır:

Uygur Türkçesi:

Anglıgan esli zating,
Köydürdi kara haling,
Sakladım amaniting,
Kel muradım hasil et⁸

Türkiye Türkçesi:

Duyduğum aşlı zatını,
Yaktı kara benin beni,
Salladım emanitini,
Gel muradımı hasil et.

Burada "emaneti saklamak" ve "muradı hasıl" sözleri bize hiç de kaba gelmez. Anlatılmak istenen konu örtülü, ama herkesin anlayabileceği bir şekilde anlatılmıştır. Dilimizin ifade kuvvetini ve halk hikayelerindeki estetik güzelliği işte bu noktalardan aramak gerekir.

Netice itibarıyla, Türk-Uygur halk hikayelerinde cinsellik ve albeni konusu işlenmiştir. Ancak açık saçık şekilde değil, edebi sanatın inceliklerinden faydalanarak nazık ve kapalı bir şekilde işlenmiştir. Yukarıda naklettiğimiz masallarda gördüğümüz gibi, halk edebiyatında bizim öğrenmemize değer pek çok ifade şekilleri vardır. Bunlar aynı zamanda halkımızın düşünüş tarzını ve hayata yaklaşım tarzını ifade etmektedir.

NOTLAR

1. Büyük Türk Klasikleri, Cilt.1, Ötüken, İstanbul, 1985, s. 48
2. 3. Prof. Dr. Muharrem Ergin, Dede Korkut Kitabı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, s. 135 ve s. 148
4. Uygur Halk Destanları, Şincang Helk Neşriyatı, Ürümqi, 1981, s. 283
5. Uygur Halk Destanları, Şincang Helk Neşriyatı, Ürümqi, 1981, s. 203
6. Zeynelabidin Makas, "Tufarganlı Abbas ve Gülgez Peri Hikayesi" üzerinde Bir Araştırma, (Doktora çalışması), 1982, Erzurum, s.49
7. Ata Terzibaşı, Arzı-Kamber(Kerkük Ağzı), Fatih Matbaası, İst. 1971,s.15
8. Uygur helk Dastanlari, Şincang helk Neşriyatı, Cilt. 2, Ürümqi, 1987, s. 79.